

ASPİNZA-KUNSA KÖYÜ

Harun BOZKURT

hıska'nın Aspinza ilçesinde güzel bir köy var, ismi Kuntsa.

Bir dağın eteğindeki Kuntsa, güzel ve manzaralı bir köydür. Bütün Ahıskalılar gibi Kuntsalılar da 14 Kasım 1944 gecesi, o güzel köyden çıkarıldılar ve Orta Asya'ya, Kazakistan'a sürgün edildiler.

Bugün Kuntsalılar, Kazakistan'ın Almatı ilinin Kas-kalende ilçesinde, çevre köylerinde, Çimkent'te yaşa-maktadırlar. Üzülerek söylemek gerekirse bir zaman gelecek onlar, yani Kuntsalılar, bugünkü Kuntsalılar için sadece bir tarih olacak... Tarihin tozlu sayfaların-da yer alan bir hikâye. Bir varmış bir yokmuş, bir za-manlar bizim bu Kuntsa'da Türkler de yaşarmış... Biz-lerle dost ve kardeş gibi yaşarlarmış. Köyümüzü, her şeyimizi kardeşçe paylaşmışız. Sevincimizi ve hüz-nümüzü paylaşmışız... Tıpkı Moskova'nın Kuntsevo kentinde olduğu gibi. Bu günkü Moskova arazisine

11-13. yüzyıllarda tarım ve hayvancılıkla meşgul olan-ları oraya getirdiler. Tahminlere göre Kuntsevanın ilk sâkinleri Ahıska'nın Aspinza ilçesine bağlı Kuntsa kö-yünden gelenlerdir. Tabii ki bunlar tarihî araştırmaları gerektirir ve daha iyi anlaşılır. Kuntsevo hakkında ilk tarihî yazı, 1454 yılında yazılmış.

Kuntsa'nın tarihi

Osmanlı Devleti sicillerine göre, Kuntsa, Ahıska livasının Hertvis nahiyesine bağlı bir köydür. 1595 yı-lına ait Ahıska Livası Mufassal defteri'ne göre, Kunt-sa köyünde sekiz hane var. Bu sekiz hanenin verdiği vergi 20.000 akçeydi. Buğday, arpa, çavdar, erzen, nohut, mercimek, meyve, yonca, koyun, bostan gibi vergi çeşitleri vardı. Köyün bir değirmeni vardı.

Dedelerimden edindiğim bilgiye göre, köyde kraliçe Tamara zamanından kalma bir tünel vardır. Bu tünel sa-yesinde köy herhangi bir saldırı ya da kuşatmaya maruz kaldığında, köyün içinden gizlice Kür Nehri kenarına çı-kılabiliyormuş. Yahut oradan su tedarik edilebiliyormuş. Buradan anladığımız kadarıyla köyün tarihi daha eskilere dayanmaktadır. Nitekim bu bilgileri destekler nitelikte bil-giyi giriş cümlemizde de Kuntsa'dan gidenlerin Moskova yakınlarındaki Kuntseva şehrini o tarihlerde kurduğunu görmekteyiz. Yani Kuntsa'nın tarihi eskilere dayanmakta-dır. Kuntsa'da ilk yaşayanlar Ortodoks Hristiyan olmakla birlikte, burada bizim milletimiz de yaşamıştır.

Kuntsa'da sürgüne kadar Türklerle Gürcüler bera-ber yaşamışlar. Sürgün öncesi yaklaşık 70- 80 hane olan Kuntsa'nın yarısından biraz fazlası Türk geri kalandaki Gürcü'ydü. Günümüzde Kuntsa'da 18 hane Gürcü aile yaşamaktadır.

Sürgün öncesi Kuntsa'da ya-sayan sülâleler

Gürcüler: Melikdzeler/Urumgil-ler, İvanidzeler, Hizadzeler.

Türkler: Grekler, İspirliler, Kızıniya-giller, Karanagiller, Begogiller.

Sürgün sonrasında buradan giden Türklerin yerine başka yerlerden getirilen Gürcüler iskân edilmiştir.

Kuntsa'nın coğrafyası

Kuntsa, Ahıska'nın Aspinza kasabasına yaklaşık 5 km uzaklıktadır. Kür Nehri'ne yakın bir dağın yamacında kurulmuştur. Köyün arazisi geniş olmamakla birlikte güzel manzarası ve temiz havası var. Küçük ve şirin bir köydür. Ayrıca köyün büyükçe bir yaylası var. Yaylada Ziyaret denilen bir yerde kurbanlar kesilir, oyunlar oynanmış. Eylül sonuna kadar yaylada kalır, havalar soğumaya başlayınca köye inerlermiş. Köyün arazisi Kuntsa'yla Kür Nehri arasından ibaret...

Köydeki mevkiler: *Platvan, Harikana, Kayabaşı, Kıldızir, Çancağ Dibi...*

Köyde yetişen ürünler: Köyün başlıca geçim kaynakları tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Fazla geniş olmayan bir tarım arazisine sahip olsa da tahıllar, bağ ve bahçeler var. *Ceviz, elma, armut, cancur (erik), üzüm, fındık, şeftali, kiraz* yetişir. Bunlardan cancur ve kirazın ayrı bir tadı olduğu hâlâ söylenir... Elma çeşitlerini şöyle sayıyorlar: *Devrüş beyin alması, karafil alması, paşa alması, hanım alması...* Armut çeşitleri de, *nenezir armudu, tavrecül armudu(kış armudu), sarı armut, ağırşax armudu, qabax armudu...*

Bazı sebzeler de şunlar: *Patates, lazut, lobyas, kabak, hıyar, pamidor (domates), patlıcan, biber, lahana.*

Kuntsa'da eski ve yeni hayat

Dedelerimizden dinlediğimiz kadarıyla Kuntsa'da Gürcülerle Türkler iç içe, dostça, yaşarlarmış. Sürgünden önce köy 85 haneymiş. Bunun 45'i Türk, 40'ı ise Gürcü'yü. Ama köyde sen Türk'sün, sen Gürcü'sün ayrımı olmazmış. Köyde ortak konuşma dili Türkçe'ymiş. Gürcüler de Türkçe bilir ve konuşurlarmış. Hatta köye zaman zaman bölgeden Gürcü âşıklar gelerek Türkçe şiirler, manzumeler söylerlermiş. Bu köyden de âşıklar çıkmış. Kuntsalı Âşık Tahir, bölgede bilinen bir âşıktır. Kuntsalı Âşık Yahya Gönül, 1930'da Kuntsa'da doğmuş, çocuk yaşta 1937'de Türkiye'ye, Ağrı'nın Eleşkirt ilçesine ve daha sonra da İzmir'e göçüp burada rahmete gitmiştir. Köyde eskilerden kalma ve günümüzde sağlam bir kilise mevcuttur. Bu kilisenin yapılışı dedelerimin anlattığına göre, Urumgillerin büyük nenesi bu kiliseyi inşa ettirmiştir.

Köyde Türklerin kendi mezarlığı ve Gürcülerin de kendi mezarlığı vardı. Ama taraflardan herhangi birinin bir cenazesi olduğunda bütün köylü cenazeye iştirak ederek defnedilirdi.

Yine aynı şekilde düğünlerde, bayramlarda da mutluluklar paylaşıldı. Hatta bölgenin Osmanlı egemenliğinden çıkışı sonrasında Ruslar bölgeye geldiğinde köydeki Gürcüler bizim millete sahip çıkmışlar,

Kuntsa'nın Gürcü sakinleri.

Osmanlı köyü tekrar aldığına ise köydeki Gürcülere bizim Türkler sahip çıkmış. 2009 yılı Kurban Bayramında Kuntsa'ya gittiğimde orada yaşayan Gürcülerin dostane tavırlarına şahit oldum. Tabi bu sözümü sadece Kuntsa'yla sınırlandırabilirim!

Kuntsa'da dostane hayat devam ederken tarihin bir cilvesi Ahıska elimizden çıkınca bölgede Rus ve Ermeni baskısıyla

Anadolu'ya göçler başlamıştır. 1912 yılında Çarlık Rusya'sının bölgede uyguladığı sindirme ve baskı politikasıyla bölgenin ileri gelenleri ve mollaları yok edilmeye başlanmıştır. Bu yılda köyün önde gelenlerinden olan benim büyük dedem, Kuntsa'dan ayrılan il kişi olmuş. Çarlık yıkılıp Sovyetler kurulunca yine baskılar artmış. Kuntsa'dan 1930-1937 yılları arasında da Türkiye'ye göçler olmuştur. Kuntsa'da kalan diğer Türkler 14 Kasım 1944 gecesi Kazakistan'a sürgün edilmişlerdir.

Sürgünden sonra Kuntsa'ya başka yerden gelip yerleşen Gürcüler var. Köyde kalan Gürcülerden zamanla şehirlere göç edenler de olmuştur. Şu an Kuntsa'da Gürcülerle çok az sayıda Ermeniler yaşamaktadır.

Geçmişte ve günümüzde Kuntsalıların yaşadığı yerler

Eski tarihlere dayanan köyün kuruluşundan günümüze kadar köyden birçok yerlere göçler olmuştur. İlk göç XI-XIII. Yüzyıllarda Moskova yakınlarındaki Kuntsevo'ya göç olmuştur. 1912 yılında Kuntsa'dan Türkiye'ye göç eden dedem Yozgat'ın Yerköy ilçesine bağlı Orhan köyüne gelmiştir. 1930-1937 yılları arasında yine Kuntsa'dan Türkiye'ye göç eden Kuntsalılar Ağrı'nın Eleşkirt ilçesi ve buranın Mollasüleyman köyüne yerleştirilmişlerdir. Burada yaşayan Kuntsalılar daha sonra İzmir, Manisa ve Ankara'ya göç etmişlerdir.

1944'de Ahıskalıların kara talihinde, Kuntsalılar Kazakistan'a sürgün edilmişlerdir. Kazakistan'da ağırlıklı olarak Almatı şehri Kaskalende ilçesinde, Candasov, Staxanov, Gis, Nikoleyavka ve çevre köylerde yaşamaktadırlar. Kapçakay, Çimkent'in Aleksandravka köyünü de saymalıyız. Kazakistan'dan Türkiye'ye göçüp İzmir, Antalya ve Bursa'da yaşayan Kuntsalılar da var.

1937'de Kuntsa'dan Ağrı Eleşkirt Mollasüleyman köyüne ve buradan da İzmir'e göç eden yakın akrabamdan **Şehzade Kalemkuş'un** Kuntsa üzerine yazdığı şiiri sunuyoruz.

O KÖYDE KALDI

*Dokunma kardeşim hemen ağlarım,
İşte benim dedem o köyde kaldı.
O yüzdendir böyle içten söylerim,
İşte benim dedem o köyde kaldı.*

*Dağlarını kara duman bürümüş,
Evleri yıkılmış, ağaç çürümüş,
Tirenleri sıra sıra yürümüş,
Benim Dursun dedem o köyde kaldı.*

*Stalin zalimi bitmez zulümü,
Tirenden attılar benim ölümü,
Soldurdular bahçemdeki gülümü,
Gülahmet dedem o köyde kaldı.*

*Ahıska elinin Kunsu köyünden,
Aşağıdan akan Kura suyundan,
Hepimiz Dursun dede soyundan,
İşte Aslan dedem o köyde kaldı.*

*Şehzadeyim derki perişan halim,
Ahıska'ya düşerse bak benim yolum,
Mezarında yatan hep benim ölüm,
İşte Coşkun dedem o köyde kaldı.*